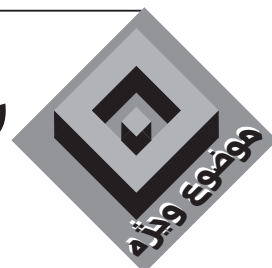

سیر تحول بانکداری از آغاز تا کنون

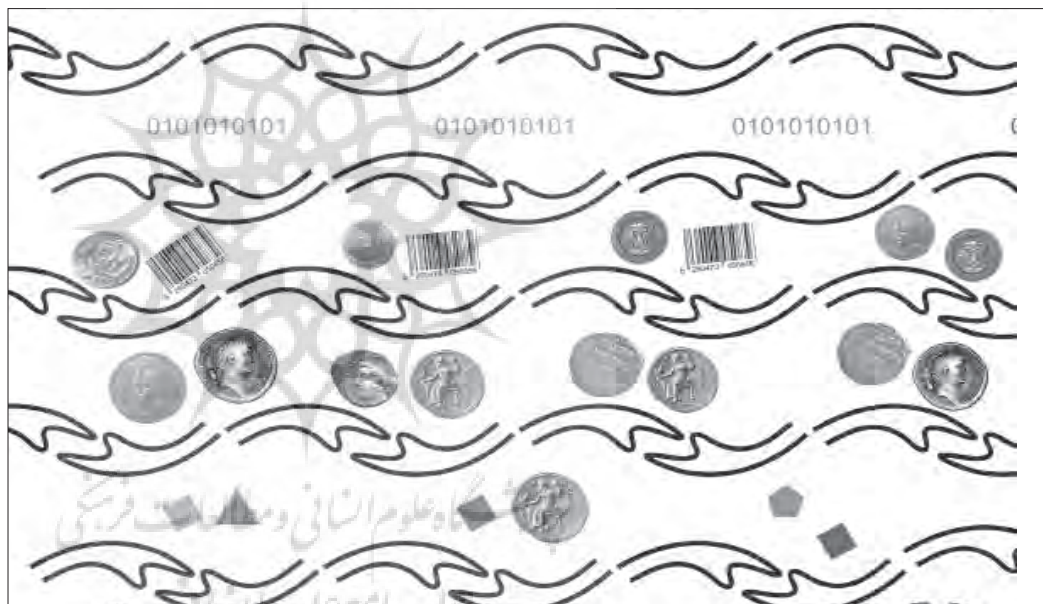

دکتر علی زنگی آبادی^(۱)
رحمان علی حسینی^(۲)

اشاره

موضوع ویژه دو شماره قبل را به هفته بانکداری اختصاص دادیم و شماره قبل را هم به بانک مرکزی که در حال حاضر، پنجاهمین سال تأسیس خود را می‌گذارند. به نظر رسید که نگاهی به سیر تحول بانکداری از آغاز تا کنون، این مجموعه را کامل می‌کند. امیدواریم که مورد استفاده قرار گیرد.

بانک و اقتصاد

مقدمه

و محدودیت تسهیلات اعتباری، وقفه و رکود و ورشکستگی مؤسسات صنعتی و بازرگانی و اقتصادی را باعث گردند (برزگر، ۱۳۵۰، ۳). برای پرداختن به بحث در این پژوهش، ابتدا یک شناخت اجمالی از بانک، چگونگی شکل‌گیری و نحوه ارائه خدمات آن ضروری می‌نماید. با توجه به اهمیت بانک در نظام اقتصادی کشور و همچنین ارائه خدمات به مردم، شناخت مسیر شکل‌گیری و تحول بانک و فعالیت‌های آن ضروری می‌نماید. لذا در این مطالعه، تاریخچه مختصری از بانک و شکل‌گیری آن، وظایف و عملکردهای آن درج می‌گردد و سپس بانک‌های موجود فعال در کشور معرفی می‌شوند.

بانک‌ها یکی از انواع نهادهایی هستند که معمولاً در شهرها به ارائه خدمات مالی می‌پردازند و بیشتر شهروندان، به نحوی از خدمات این مؤسسات استفاده می‌کنند. همچنین یکی از مؤسسات خدماتی هستند که با نبض حیاتی اجتماع، یعنی اقتصاد، سروکار دارند و اغلب افراد جامعه به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با خدمات بانک‌ها در ارتباط هستند. بانک‌ها قادرند با تصمیمات و سیاست‌های اعتباری خود، موجبات توسعه و رشد اقتصادی و یا توقف و رکود اقتصادی را فراهم نمایند. آنها می‌توانند با اعطای وام‌های تولیدی، صنعتی و بازرگانی موجبات توسعه صنعتی را فراهم کنند و یا از طریق عدم اعطای اعتبارات

بانک‌ها می‌توانند
با تصمیمات و
سیاست‌های
اعتباری خود،
موجبات توسعه و
رشد و یا توقف و
رکود اقتصادی را
فراهم کنند.

(۲) دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

(۱) عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان

شکل‌گیری بانک

گفته شده است که تاریخ بانک و بانکداری از زمان پیدایش پول شروع می‌شود و تاریخش به همان قدمت تاریخ پول است. این مطلب نه کاملاً با حقیقت تطبیق پیدا می‌کند و نه اینکه به کلی دروغ است. در کاوش در تاریخ سوریه قدیم و بابل، به تشکیلات بانکی برخورد می‌کنیم، و در مصر قدیم و رم هم همین تشکیلات مشاهده می‌شود. اما این تجار پول و اعتبار برای اینکه شغل پرمفعتی داشته باشند، این کار را انجام می‌داده‌اند و به کلی وظایف متفاوتی با بانک‌های امروزی داشته‌اند. این مؤسسات ابتدایی، پایه بانک‌های امروزی بوده‌اند که کم‌کم در اثر تکامل به صورت بانک‌های امروزی درآمده‌اند، ولی شکل دیگری داشته‌اند و وظایف دیگری را انجام می‌داده‌اند (رفیعی، ۱۳۵۱، ۱).

دارایی‌های بانک به وجود می‌آید. از سوی دیگر، می‌توان استدلال کرد که بانک در زمینه مدیریت دارایی‌ها فعالیت می‌کند (مدیریت بر پول‌هایی که از طریق سپرده مردم یا سایر بدهی‌ها به وجود می‌آید) (Schlag Hefernan، ۱۳۸۲، ۲۹).

می‌توان گفت که بانک در اصل ریشه دینی دارد و پیدایش آن به دوران بسیار ابتدایی زندگی بشر برمی‌گردد. در واقع، از همان هنگام که پول فلزی گرانبها به صورت اولیه مرسوم شد، بانک نیز به مفهوم ابتدایی آن به عنوان پدیده‌ای لازم رخ نمود. در تمدن‌های قدیمی، معابدی وجود داشته‌اند و در آنها گنجینه‌هایی نگهداری می‌شدند که لزوماً تا ابد دست نخورده باقی نمی‌ماندند، بلکه معابد در بسیاری از نقاط به مؤسسات وام دهنده تبدیل شدند. این معابد با کسب شهرت، نه تنها شروع به جمع‌آوری

نام اولیه بانک سپه امروز، بانک پهلوی قشون بود.

واژه بانک، اصطلاحی است قدیمی که از واژه آلمانی Bank به معنای نوعی شرکت، اخذ شده و رواج یافته و شاید هم از کلمه Banko که یک لغت ایتالیایی به معنای نیمکت صرافان است، اشتقاق یافته است. در هر حال، بانک یا همان مؤسسات صرافی آن روز، با همان نام و روش کهن به تدریج سازمان یافته‌اند و مرکز کلیه فعالیت‌های پولی و اعتباری بانک‌های امروزی شده‌اند.

معمولاً وجه تمایز بانک از مؤسسات مالی دیگر این است که بانک در زمینه سپرده و وام محصولاتی را ارائه می‌نماید. محصول ناشی از سپرده آن است که بانک، در هر زمان طبق درخواست صاحب سپرده، پول را پرداخت می‌کند و این بخشی از محصول (ناشی از سپرده) به حساب می‌آید. بنابراین، کار بانک مدیریت بر بدهی‌هاست. در این فرآیند، بانک‌ها پول هم قرض می‌دهند و بدین‌گونه،

هدایا کردند، بلکه به قبول سپرده نیز پرداختند. بدینسان برای عامه مردم فرصتی پیش آمد تا اجناس با ارزش خود را در محلی مطمئن به امانت بگذارند و معابد نیز موفق شدند وام‌های بیشتری را اعطا کنند و در نتیجه، بهره‌های قابل توجهی را نیز به دست آوردند. خطرات ناشی از نقل و انتقال پول، وصول مطالبات از مشتریان دور و نزدیک و سپردن وجوه نقد به جایی امن و مطمئن، نخستین علل ایجاد بانک و بانکداری در جهان به شمار می‌روند (توتونچیان، ۱۳۷۵، ۲۷۴).

در قوانینی که حمورابی، ششمین پادشاه سلسله سلاطین بابل (۲۰۶۷ تا ۲۰۲۵ قبل از میلاد) وضع کرد، مقرراتی برای دادن وام و قبول سپرده‌های تجاری دیده می‌شود. در یونان قدیم هم بانکداری رواج داشته است. در قرن ششم قبل از میلاد در مراکز بازرگانی و معابد یونانیان ضرب سکه آغاز شد که این

خطرات ناشی از نقل و انتقال پول، وصول مطالبات از مشتریان دور و نزدیک و سپردن وجه نقد به جایی امن و مطمئن، نخستین علل ایجاد بانک و بانکداری در جهان بشمار می‌روند.

در امپراتوری بابل، معاملات به شیوه ابتدایی رواج داشت.

پس از استقرار مشروطیت، نمایندگان مجلس، تاسیس بانک ملی را خواستار شدند، اما سرمایه لازم فراهم نیامد تا اینکه...

**مطمئن بودن معابد
برای نگهداری
وجوه، به ویژه در
زمان جنگ و بروز
شورش‌ها، مهمترین
عامل انجام عملیات
صرافی و بانکداری
در این اماکن بوده
است.**

عملیات صرافی و بانکداری در این اماکن بوده است. سپس بر اساس الگوی یونانی، بانکداران خصوصی و بانک‌های دولتی به وجود آمدند. بانکداران خصوصی که از لحاظ ریشه، یونانی یا اهل جنوب ایتالیا بودند، بر سرتاسر جوامع لاتین احاطه داشتند و به ویژه، چون نرخ بهره در روم محدود و در ایالات آزاد بود، لذا بازرگانی با ایالات را با طیب خاطر انجام می‌دادند. غالباً این افراد آرژین تاری (Argin Tary) خوانده می‌شدند. بانک‌های دولتی نیز در ایالات پراکنده بودند و صندوقی مرکزی در روم داشتند (همان منبع، ۲۷۶). آغازگر حرفه بانکداری در جهان، صرافانی بودند که با تعیین عبار فلزات قیمتی، موجب سهولت مبادله آنها با کالاها شده و با جلب اعتماد مردم و صدور اسناد تعهد، توانستند امانتدار اموال تجاری شوند که تداوم تجارت آنان به یاری و حمایت همان صرافان امکان‌پذیر شد.

امر مستلزم وجود تعداد زیادی صراف بود. در ابتدا صراف‌ها به دایر کردن میزی به نام تراپوزا (Trapeza) در بازارها قناعت کردند و بدینسان به آنها تراپوزیت (Trapezites) گفته شد. تراپوزیت‌ها قادر بودند خدمات گوناگونی را به مشتریان خود ارائه دهند که شامل این عملیات بود: جمع‌آوری سپرده‌ها، نگهداری اشیای گرانبها، اعطای اعتبار و ضمانت، پرداخت صورت‌حساب‌ها، تبدیل و انتقال پول، بیمه‌های دریایی و تصفیه حساب‌های برداشت. فعالیت تراپوزیت‌ها برای معابد مزاحمتی نداشت، زیرا آنها به انجام عملیات بانکی به صورت نقدی یا جنسی ادامه می‌دادند. اما مشتریان این دو متفاوت بودند: بازرگانان و شهرنشینان، مشتریان تراپوزیت‌ها و روستاییان و مقامات دولتی مشتریان کاهنان بودند. مطمئن بودن معابد برای نگهداری وجوه، به ویژه در زمان جنگ و بروز شورش‌ها، مهمترین عامل انجام

اما مبادله کالا و رواج دادوستد - چه در داخل محدوده و چه در خارج از آن - نیاز به ابزار پرداختی داشت که در تعیین ارزش و امکان سنجش انواع کالاها و خدمات پذیرفته عموم باشد تا علاوه بر انجام معاملات، در وصول مطالبات از مشتریان دور و نزدیک با احتمال وقوع خطرات ناشی از جابجایی فلزات قیمتی موجب به کارگیری روشی شود که فرایند آن سهولت در عملیات صرافی و کسب وام و حمایت اعتباری به پشتوانه اندوخته صرافان باشد. این، سرآغاز حرفه بانکداری و ایجاد مؤسسات بانکی شد (پایگاه اینترنتی بانک کشاورزی).

تاریخچه بانکداری

۱) بانکداری در دوره قدیم:

۱-۱) بابل: در امپراتوری بابل، معاملات به شیوه ابتدایی رواج داشت و حتی در قوانین حمورابی مقرراتی برای دادن وام و قبول سپرده‌های تجاری ذکر شده و دستوراتی درباره سرمایه‌گذاری آمده است. در شهر بابل تجارخانه‌ها و بانک‌های بزرگی وجود داشتند و دادن حواله، برات و نیز گرفتن ربح معمول بود و میزان ربح ۲۰ درصد بود و در مواردی به ۴۰ درصد تا ۴۳ درصد هم می‌رسید. معابد در این شهر در حدود ۲۰۰۰ ساله قبل از میلاد مسیح به عملیات بانکی محدودی مبادرت می‌ورزیدند و در مقابل وثیقه اموال غیرمنقول، پول به عاریت می‌دادند.

۲-۱) یونان: در کشور خدایان و رب‌النوع‌ها، علاوه بر بانک‌های خصوصی، بعضی از معابد هم به کار صرافی اشتغال داشتند. این بانک‌ها سپرده‌های مردم را می‌پذیرفتند و به اشخاص یا شهرها وام اعطا می‌کردند. از جمله آنها معبد دلفی بود در شهر افس و به علت جنگ‌های مداوم داخلی، معابد مطمئن‌ترین محل برای نگاهداری و حفاظت اموال گرانبها و پرارزش به شمار می‌آمدند.

۳-۱) ایران: در ایران قبل از دوره هخامنشی، بانکداری به طرز ابتدای مرسوم بود، ولی در انحصار معابد و شاهزادگان قرار داشت. سپس در زمان هخامنشیان بازرگانی رونق یافت و پول مسکوک رایج شد. معروفترین این بانک‌ها اجیبی بود که به مهاجران یهودی مقیم بابل تعلق داشت و به کلیه امور بانکی از قبیل سپرده، اعطای وام و رهن گرفتن املاک می‌پرداخت و سرمایه آن هم برای خرید و فروش منازل، احشام، غلامان و کشتی‌های حامل کالا بکار می‌افتاد.

۴-۱) رم: در اوایل تأسیس دولت رم که وصول مالیات‌ها به شکل مقاطعه به اشخاص واگذار می‌شد، مأموران غالباً به شهرها و مؤسسات دولتی وام می‌دادند. آنان در واقع، به نوعی بانکداری مبادرت می‌ورزیدند. بانکدارهای رومی گذشته از تبدیل پول‌های خارجی به

پول‌های کشور و تعیین عیار آن‌ها و قبول سپرده و دادن وام، کار صندوقداری را هم برای مشتریان خود انجام می‌دادند. عملیات بانکی بانکداران رومی ازبیشتر جهات شبیه به بانکداری کنونی و عبارت بود از افتتاح حساب جاری و مدت‌دار به نفع افراد، پرداخت بهره به سپرده‌های مدت‌دار، دادن قرضه بانکی، اعم از مصرفی و تجاری با بهره‌های متفاوت، رهن و صدور اعتبارنامه تجاری و غیره.

۵-۱) چین: در چین نیز حدود قرن ششم قبل از میلاد بانکداری رواج داشته و اختراع کاغذ (در حدود ۱۰۵ سال قبل از میلاد) در چین از نظر استفاده در عملیات بانکداری اهمیتی بسزا یافت، زیرا همین کشف بود که برای اولین بار تهیه اسناد بانکی، تنظیم محاسبات و نگهداری حساب‌ها و نقل و انتقال اسناد را به صورتی ارزان و ساده مقدور ساخت.

۲) بانکداری در قرون وسطا (از قرن پنجم تا پانزدهم میلادی):

در قرون وسطا، بانکداری و تجارت به مفهوم آنچه در یونان و امپراتوری روم وجود داشت، عملاً از بین رفت و پس از سقوط رم، سیری قهقراپی در عملیات بانکی و سایر مظاهر تمدن بشری آغاز شد. عرف بانکداری با انجام برخی عملیات بانکی توسط اقوام مختلف، به خصوص یهودی‌ها که با استعداد طبیعی این قوم که بیشتر به فعالیت‌های بانکی پرداخته بودند، حیات تازه‌ای یافت، ولی با مخالفت و تعصب شدید مقامات کلیسا علیه دریافت ربح از افراد و منع مشروط آن در قوم یهود روبرو شد. در مذهب یهود، منع دریافت بهره منحصرأ به منع دریافت آن از هم‌کیشان یهودی تعبیر شده. بنابراین، عملیات صرافی و بخصوص دریافت بهره در مقابل دادن قرضه از افراد غیر یهود بلامانع بود.

۳) بانکداری در دوره جدید (از قرن پانزدهم به بعد):

دوره جدید با پیشرفت تدریجی تجارت و دادوستد در سواحل دریای مدیترانه، به خصوص در شهرهای ونیز و فلورانس شروع شد و کشف امریکا و راه‌های دریایی جدید و استقرار روابط بازرگانی بین شرق و غرب، کم‌کم دامنه فعالیت اقتصادی را از سواحل دریای مدیترانه به کشورهای سواحل اقیانوس اطلس مانند فرانسه، اسپانیا، پرتغال و انگلیس گسترش داد. این پیشرفت توأم با استفاده روزافزون از خدمات بانکی و در نتیجه، ازدیاد حرفه بانکداری، به ویژه در شهر ونیز بود. ورود طلا و نقره فراوان از آمریکا و آثار پولی در کشورهای مختلف اروپایی از یک طرف، و رفع ممنوعیت دریافت بهره در آیین مسیح بر اثر فتوای جان کالون، رهبر پروتستان‌ها از طرف دیگر، و هم‌چنین افزایش فعالیت‌های بانکی

به دنبال پیروزی

انقلاب اسلامی و

برقراری جمهوری

اسلامی، لزوم

استقرار نظام اقتصاد

اسلامی به عنوان

یکی از ضرورت‌های

اساسی کشور مطرح

شد.

۴-۲) بانکداری:

الف) بانکداری قبل از انقلاب اسلامی: فکر تأسیس یک بانک جدید با سرمایه و مدیریت ایرانی، قبل از انقلاب مشروطیت، یعنی ده سال قبل از تأسیس بانک شاهی ایران به وجود آمد. در آن زمان "حاج محمدحسین" که از صرافان بزرگ بود، پیشنهاد تأسیس بانکی با سرمایه مشترک دولت ایران و مردم را به ناصرالدین شاه ارایه داد، اما متأسفانه این طرح مورد موافقت قرار نگرفت. پس از استقرار مشروطیت، نمایندگان اولین دوره مجلس شورای ملی، تأسیس یک بانک ملی را خواستار شدند، اما سرمایه لازم فراهم نیامد (تقوی، ۱۳۸۴، ۱۷۵).

- اولین بانکی که در ایران تأسیس شد، "بانک جدید شرق" بود که مرکزش در لندن و حوزه عملیاتش مناطق جنوبی آسیا بود. این بانک بدون تحصیل هیچگونه امتیازی در سال ۱۲۶۶ شمسی (۱۸۸۸ میلادی) در شمال شرقی میدان توپخانه در محل بانک بازرگانی (بانک تجارت فعلی) شروع به فعالیت کرد و برای جلب مشتریان در شروع فعالیت، به حساب جاری معادل ۵/۲ درصد و به حساب سپرده‌های ثابت به مدت شش ماه چهاردرصد و یک سال شش درصد سود می‌داد. بانک با این اقدام خود در بازار پولی ۱۲ درصد از نرخ بهره را پایین آورد و برای اولین بار اقدام به انتشار نوعی پول کاغذی به صورت حواله عهده خزانه بانک برای مبالغ بیش از پنج قران و قابل پرداخت در وجه حامل نمود و در سال ۱۲۶۷ در مقابل دریافت ۲۰۰۰۰ لیره انگلیسی، کلیه شعب و اقاویه بانک را به بانک شاهی واگذار نمود.

- بانک شاهی ایران: رویتر انگلیسی با اعطای وام به ناصرالدین شاه قاجار، امتیازات بزرگی را از وی گرفت که یکی از آنها حق تأسیس بانک بود. در سال ۱۲۶۷ هجری، امتیاز اول لغو شد و امتیاز دیگری به مدت ۶۰ سال که اساس آن تشکیل بانک شاهی و انحصار انتشار اسکناس بود، به وی اعطا گردید. مقر این بانک لندن بود و بانک تابع قوانین انگلستان بود. بانک از سال ۱۲۶۹ کار خود را آغاز کرد و "اولین اسکناس بانکی" را در ایران منتشر نمود. در سال ۱۳۰۹ حق انحصاری نشر اسکناس از این بانک خریداری شد و به بانک ملی ایران واگذار گردید. این بانک تا سال ۱۳۲۷، یعنی پایان مدت امتیاز ۶۰ ساله خود، در ایران فعالیت کرد و تا سال ۱۳۳۱ نیز بدون مجوز تحت نام "بانک انگلیس در ایران و خاورمیانه" به کار خود ادامه داد (همان منبع، ۱۷۷).

بانک شاهنشاهی ایران براساس امتیازی که بارون جولپوس دورویتر از دولت ایران اخذ کرد، تأسیس شد و کلیه تشکیلات بانک جدید شرق را خریداری نمود. این بانک می‌توانست علاوه بر فعالیت‌های بانکی و تجاری، انحصاراً به نشر اسکناس بپردازد و صندوقداری دولت در داخل و خارج از کشور هم در مقابل کارکرد به این بانک واگذار گردیده بود.

و تکامل آن در فلزات قیمتی و نقل و انتقال وجوه از نقطه‌ای به نقطه‌ای دیگر و تسعیر پول‌های خارجی و نشر اسکناس تبدیل پذیر به فلز (طلا و نقره) به صورت صد درصد باعث رونق بانکداری گردید و بانک‌ها محلی برای قبول سپرده‌های نقدی مردم و دولت شدند، پرداخت وام و اعطای اعتبار نیز توسعه پیدا کرد و چک (پول بانکی) کم‌کم جزو پول‌های در گردش شد. سپس فعالیت و قدرت پولی این بانکداران به قدری توسعه پیدا کرد که حتی به پادشاهان (حکام) قرض می‌دادند و همین توسعه فعالیت و استفاده بیش از حد اعتبارات بانکی، به ورشکستگی‌های متعددی در نیمه دوم قرن هفدهم میلادی منتهی شد و بالاخره منجر به وضع مقررات قانونی دایر به منع عملیات بانکداران خصوصی در نشر اسکناس و ایجاد بانک‌های عمومی (بانک‌های مرکزی) در این آزمون گردید.

۴) بانکداری در ایران: بانکداری در ایران از قرون

وسط تا اوایل قرن نوزدهم، منحصر به فعالیت‌های صرافی بود. صرافی‌های بزرگی در تبریز، مشهد، تهران، اصفهان، شیراز و بوشهر، یعنی مراکز تجاری عمده آن دوره وجود داشتند. در این دوره، هیچ مؤسسه دولتی یا بانک خارجی در کشور فعالیت نداشت و نقل و انتقال وجوه در داخل یا در خارج توسط صرافان انجام می‌گرفت. مؤسسات صرافی عمده آن روزگار، شامل تجارتخانه برادران تومانیان، تجارتخانه جمشیدیان، تجارتخانه جهانیان و شرکت اتحادیه بودند که فعالیت بیشتر آنها تا قبل از سال ۱۳۰۰ هجری شمسی متوقف گردید.

۴-۱) صرافی: احتیاج روزانه مردم به تعیین وزن و عیار مسکوکات که در ادوار مختلف تاریخ در مبادلات رایج بوده، به علاوه رواج پول‌های مختلف و عدم آشنایی افراد با آنها، وجود کسانی را که در خصوصیات مسکوکات (عیار و بار) و مسایل مربوط به آن بصیر بودند و وقت خود را به این کار اختصاص می‌دادند، ضروری می‌نمود. در دوره‌های صلح و آرامش، توسعه روابط تجاری میان شرق و غرب و امنیت صرافی از حیث کیفیت و کمیت راه تکامل را پیمود و عده شاغلان به این حرفه و سرمایه‌گذاری آنان مرتباً افزایش می‌یافت تا جایی که در اغلب شهرهای ایران، چه خود آنان و چه نمایندگان آنان فعالیت داشتند و حتی بعضی از صرافان که از قدرت مالی و معروفیت بیشتری برخوردار بودند، با گشایش حساب در بانک‌های بزرگ خارجی، یا تعیین کارگزار در خارج و فرستادن نماینده به مراکز عمده تجارت، دایره عملیات خود را در بازارهای بین‌المللی بیش از گذشتگان خود توسعه دادند. از مراکز عمده تجارت در آن ایام که موجب فعالیت صرافی گردید، می‌توان به ترتیب درجه اهمیت شهرهای تبریز، مشهد، تهران، اصفهان، شیراز و بوشهر را نام برد.

مهمترین اقدام عملی
در راستای استقرار
نظام اقتصاد
اسلامی، ریشه‌کن
کردن ربا از سیستم
بانکی کشور بود.

سرمایه اولیه این بانک یک میلیون لیره بود و تابعیت انگلیسی داشت، و مدت امتیازش ۶۰ سال بود (حسن زاده و سلطانی، ۱۳۸۵، ۷۰).

- بانک استقراضی ایران: پس از تأسیس بانک شاهی، امتیاز تأسیس بانک دیگری به نام "بانک استقراضی ایران" به یکی از اتباع روسیه تزاری واگذار شد. مدت امتیاز این بانک ۷۵ سال بود. این بانک در سال ۱۲۷۰ هجری شمسی با افتتاح یک اداره مرکزی و شعبه‌هایی در چند شهر شمال کشور کار خود را آغاز کرد. در سال ۱۲۷۷ دولت روسیه کلیه سهام این بانک را خرید و آن را تحت کنترل بانک دولتی پترزبورگ درآورد. در سال ۱۳۰۱ براساس توافق قبلی بین ایران و اتحاد جماهیر شوروی سابق، این بانک به دولت ایران واگذار شد. بانک استقراضی هیچ‌گاه نتوانست سپرده قابل ملاحظه‌ای را جذب کند و در انجام فعالیت‌های بانکی چندان موفق نبود. در سال ۱۳۱۲ این بانک در بانک کشاورزی ایران ادغام شد (تقوی، ۱۳۸۴، ۱۷۷).

- بانک عثمانی: بانک عثمانی، یک بانک انگلیسی بود که با سرمایه مشترک انگلیس و فرانسه در ترکیه امروزی تأسیس شد. این بانک در سال ۱۳۰۱ شعبه‌هایی را در تهران و شهرهای غربی ایران تأسیس نمود.

- بانک روس و ایران: بانک ایران و روس در سال ۱۳۰۳ از سوی اتحاد جماهیر شوروی سابق و به منظور تسهیل مبادلات بازرگانی بین دو کشور تأسیس شد. اداره مرکزی آن در تهران بود و شعبه‌هایی نیز در شهرهای شمالی ایران داشت. فعالیت این بانک در ابتدا منحصر به انجام امور مالی مؤسسات بازرگانی وابسته به دولت شوروی در ایران و مبادلات بازرگانی بین دو کشور بود. بانک روس و ایران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی تنها بانک خارجی بود که در ایران به عملیات بانکی اشتغال داشت. مرکز قانونی این بانک تهران بود و فعالیت‌هایش براساس قوانین بانکی ایران صورت می‌گرفت.

- بانک‌های ایرانی: اولین بانک ایرانی در سال ۱۳۰۴ به نام "بانک پهلوی قشون"، از محل وجوه بازنشستگی نظامیان و برای سامان دادن به امور مالی ارتش بوجود آمد. سپس نام آن به "بانک سپه" تغییر کرد. فعالیت‌های بانکی این بانک در آغاز تأسیس محدود بود. در سال ۱۳۰۵ با استفاده از وجوه صندوق بازنشستگی کشور، "مؤسسه رهنی ایران" تأسیس شد. این مؤسسه که تحت نظارت وزارت دارایی فعالیت می‌کرد، در مقابل اخذ وثیقه منقول، به افراد وام با بهره پایین ارائه می‌کرد. این مؤسسه پس از تأسیس بانک ملی ایران، جزئی از بانک ملی شد و از سال ۱۳۱۸ که بانک رهنی به وجود آمد، به "بانک کارگشایی" تغییر نام یافت.

- ایجاد بانک‌های خصوصی در ایران: با وجود عدم منع قانونی برای تأسیس بانک در ایران و با وجود توسعه بانک‌های ملی و سپه و بانک‌های خارجی، هیچ بانک خصوصی با سرمایه ایرانی تا بعد از جنگ جهانی دوم در کشور تأسیس نشد و در نتیجه، فعالیت‌های بانکی در سراسر کشور، در دست چند بانک باقی ماند، تا اینکه با تصویب اولین برنامه عمرانی کشور در سال ۱۳۲۷، نیاز به وجود مؤسسات اعتباری افزایش یافت. در تیرماه ۱۳۲۸ دولت به منظور کمک مالی به واحدهای تولیدی خصوصی "بانک برنامه" را ایجاد کرد. سپس "بانک بازرگانی ایران" به عنوان اولین بانک خصوصی به صورت شرکت سهامی در بهمن ماه ۱۳۲۸ تأسیس شد و در سال ۱۳۲۹ فعالیت‌های بانکی خود را آغاز کرد.

از سال ۱۳۲۹ تا سال ۱۳۵۰، تعداد ۲۱ بانک خصوصی در ایران تأسیس شدند. علاوه بر این، "بانک اقتصادی ایران" در سال ۱۳۳۸ تأسیس و در سال ۱۳۴۱ منحل گردید. "بانک ایران و غرب" نیز که در سال ۱۳۳۸ تأسیس شده بود، در سال ۱۳۴۳ به "بانک اعتبارات تعاونی توزیع" تغییر نام یافت. از سال ۱۳۵۱ تا سال ۱۳۵۷، ده بانک دیگر هم در ایران تأسیس شدند. تعداد شعب بانک‌ها در سال ۱۳۵۷ بالغ بر ۸۲۷۰ شعبه بود. (سایت اینترنتی بانک سپه).

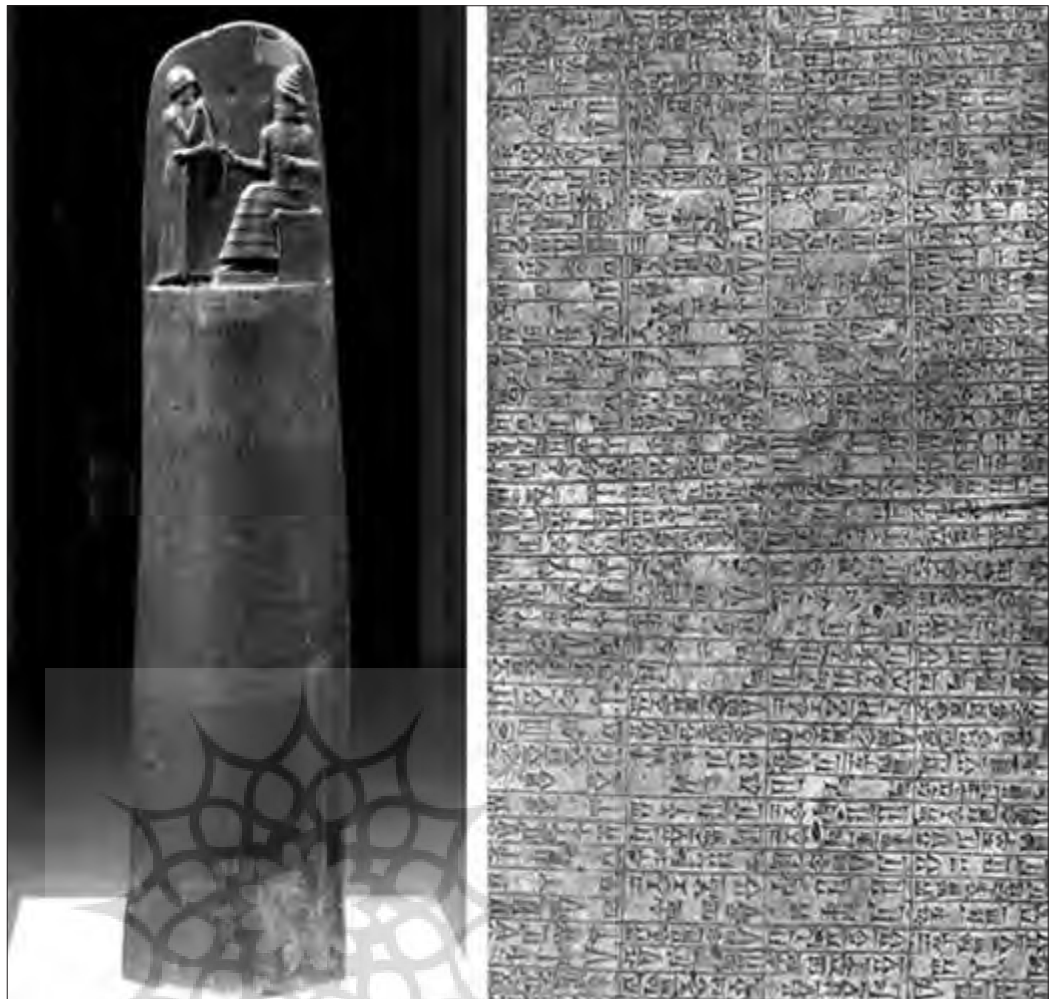
اولین بانک خصوصی ایران، "بانک بازرگانی ایران" بود که با استفاده از قانون تجارت و به شکل شرکت سهامی عام تأسیس شد و راه را برای تأسیس بانک‌های خصوصی دیگر هموار ساخت، به گونه‌ای که تا اواسط سال ۱۳۳۱، پنج بانک خصوصی دیگر به نام بانک‌های: عمران، صادرات، تهران، بیمه بازرگانی و پارس تأسیس شدند (حسن زاده و سلطانی، ۱۳۸۵، ۷۲).

از سال ۱۳۳۷ به بعد، تأسیس بانک توسط بخش خصوصی قانونی شد و تعدادی مؤسسه اعتباری و پولی خصوصی در کشور فعالیت خود را در قالب جمع آوری وجوه و تخصیص منابع مورد نیاز جهت اعطای تسهیلات اعتباری به متقاضیان و همچنین ارائه خدمات پولی و بانکی - به استثنای حساب جاری - به عموم مشتریان آغاز کردند (بابایی، ۱۳۸۵، ۵).

- بانک مرکزی ایران: در سال ۱۳۳۹ "بانک مرکزی ایران" تأسیس شد و فعالیت‌های غیرانتفاعی بانک ملی ایران مانند نشر اسکناس، بانکداری دولت و عملیات مشابه آن به بانک مرکزی واگذار گردید. بانک مرکزی که در مرداد ماه ۱۳۳۹ رسماً کار خود را آغاز کرد، مسؤلیت اداره نظام پولی و اعتباری و کنترل سازمان بانکی کشور را به عهده گرفت. سرمایه بانک مرکزی در سال‌های بعد افزایش یافت (تقوی، ۱۳۸۴، ۱۸۰).

(ب) نظام بانکی بعد از انقلاب اسلامی ایران: پس از پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷ تجدید نظر در نظام بانکی کشور ضروری شد. در خرداد ۱۳۵۸

اولین قانون بانکی کشور در سال ۱۳۲۴ به تصویب کمیسیون‌های مشترک مجلس شورای ملی و مجلس سناریسید و برای اولین بار مقررات خاصی برای تشکیل بانک و انجام عملیات بانکی به اجرا گذاشته شد.

در قوانین حمورابی، مقرراتی در باره دادن وام و قبول سپرده های تجاری دیده می شود.

به عمل آمد، که این اقدامات را می توان در کوشش های اولیه برای حذف بهره و برقراری کارمزد در سیستم بانکی و تأسیس بانک اسلامی و توسعه صندوق های قرض الحسنه خلاصه نمود.

- حذف بهره و برقراری کارمزد: به طور کلی، یکی از ضرورت های اساسی برای حذف بهره و ربا از اقتصاد کشور و مطابقت دادن آن با اصول اقتصاد اسلامی، برقراری سیستمی است که ضمن آن، سرمایه گذاری ها براساس نیازهای واقعی اجتماعی - و نه بر پایه حداکثر نمودن سود سهامداران - انجام پذیرد. در این نظام، طبعاً لازم است منابع مادی و معنوی جامعه با اتخاذ تدابیر دیگری غیر از توسل به نرخ بهره، به سوی رفع نیازهای اساسی جامعه سوق داده شود.

در این سیستم، عملیات بانکی (تسهیلات اعطایی) عبارتند از: (۱) قرض الحسنه، (۲) مضاربه، (۳) مشارکت مدنی، (۴) مشارکت حقوقی، (۵) سرمایه گذاری مستقیم، (۶) فروش اقساطی، (۷) اجاره به شرط تملیک، (۸) سلف، (۹) جعاله، (۱۰) مزارعه، (۱۱) مساقات، (۱۲) خرید دین و (۱۳) ضمان (سایت اینترنتی بانک رفاه ایران).

شورای انقلاب لایحه ای را به تصویب رسانید که براساس آن، نظام بانکی کشور ملی شد. براساس این لایحه، ۲۸ بانک، ۱۶ شرکت پس انداز و وام مسکن و دو شرکت سرمایه گذاری ملی اعلام شدند. در مورد هشت بانک دیگر که دولتی بودند، یعنی بانک های ملی، سپه، بیمه ایران، رفاه کارگران، اعتبارات صنعتی، تعاون کشاورزی، توسعه کشاورزی و بانک رهنی ایران، لزومی به تغییر مالکیت نبود. از ۲۸ بانک اشاره شده، ۱۵ بانک متعلق به بخش خصوصی ایرانی و ۱۳ بانک در تملک مالکان خصوصی ایرانی و خارجی بودند.

پ) بانکداری اسلامی در ایران: به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی و برقراری جمهوری اسلامی، لزوم استقرار نظام اقتصاد اسلامی به عنوان یکی از ضرورت های اساسی کشور مطرح شد. مهمترین اقدام عملی در این جهت می توانست ریشه کن کردن ربا از سیستم بانکی کشور باشد تا بدینوسیله، بنیان یک اقتصاد توحیدی مبتنی بر قسط و عدل گذاشته شود. به همین منظور، پس از انقلاب در سال ۱۳۵۸ اقداماتی در جهت اسلامی کردن نظام بانکی

یکی از تحولات چشمگیر در حوزه بانکداری، تأسیس بانک به صورت شرکت سهامی بود.

- ۱) تشکیل انواع پول‌های متعلق به کشورهای مختلف جهان در سیستم فلزی (طلا و نقره).
- ۲) تعیین وزن و عیار هر پول.
- ۳) تعیین نسبت برابری پول‌ها برای مبادله.
- ۴) نگهداری پول‌های فلزی اشخاص (طلا و نقره) در محل‌های امن.

بانکداران قدیمی علاوه بر وظایف فوق، در ابتدای کار خود را موظف می‌دیدند که در برابر قبول سپرده اشخاص، رسید صادر نمایند. صدور برگ‌های رسید، مقدمه نقل و انتقال پول بین کشورها شد و با گذشت زمان، تحول دیگری در تکامل عملیات بانکداری پدید آمد، زیرا در طی سال‌های فعالیت بانکی، بانکداران متوجه شدند که کلیه صاحبان امانات و سپرده‌ها در نزد بانک‌ها، در یک زمان معین برای دریافت آن به بانک‌ها مراجعه نمی‌کنند و همیشه مقدار قابل توجهی از مجموع سپرده‌ها (طلا و نقره) در خزانه بانک، باقی می‌ماند. بنابراین، بانکدارها توانستند سپرده‌های راكد مردم را در اختیار متقاضیان پول قرار دهند و با دریافت بهره، این قدرت پولی را در اختیار اشخاصی که از اعتبار نسبی نزد بانک برخوردار بودند، قرار دهند. سپس برای تأیید و توسعه عملیات خود، سهمی از بهره دریافتی را نیز به صاحبان سپرده پرداختند. (رویه امروزی بانک‌ها).

تحول دیگری که در ایجاد بانک‌ها رخ داد، تأسیس بانک به صورت شرکت سهامی بود. صاحبان این اندیشه با عرضه سهام در بازار، به جمع‌آوری سرمایه پرداختند و ارزش سهام بانک به امید افزایش بازدهی آن در بازار عرضه سهام هر چند یکبار افزوده می‌شد و این مقدمه‌ای برای افزایش نرخ بهره بانکی بود که دولت‌ها با ملی کردن اینگونه بانک‌ها مانع گسترش آن شدند. اگر پیشرفت سریع و افزایش مالی بانک‌ها و در نتیجه، تسلط‌شان بر بازارهای پولی جهان حاصل بسط اقتصادی و توسعه روابط بین‌المللی به خاطر رفع نیازهای مادی فزاینده جامعه امروزی باشد، تفکیک بانک‌ها به بانک مرکزی و بانک‌های تجاری و تخصصی (صنعتی، معدنی، کشاورزی و مسکن) خود مؤید لزوم این تقسیم و تعیین اهداف گوناگونی است که انجام آن‌ها به عهده بانک‌های مختلف محول شده است. بنابراین، وظایف عمده بانک‌های مرکزی عبارتند از:

- ۱) حفظ ارزش پول.
- ۲) ایجاد تعادل در موازنه پرداخت‌ها و دریافت‌ها.
- ۳) ارائه تسهیلات برای انجام مبادلات بازرگانی.
- ۴) انتشار اسکناس و سکه‌های فلزی رایج در کشور.
- ۵) تنظیم و کنترل و هدایت گردش پول و اعتبار.
- ۶) انجام کلیه عملیات بانکی، ارزی و پولی رایج کشور.
- ۷) تعهد یا تضمین پرداخت‌های ارزی دولت.
- ۸) نظارت بر معاملات طلا و ارز.
- ۹) نظارت بر صدور پول رایج و ارز.
- ۱۰) اعمال سیاست‌های پولی و اعتباری.
- ۱۱) انجام عملیات بانکی مربوط به برنامه‌های اقتصادی.

تاریخ بانک و بانکداری از زمان پیدایش پول شروع می‌شود.

۴-۳) قوانین بانکداری: اولین قانون بانکی کشور در سال ۱۳۳۴ به تصویب کمیسیون‌های مشترک دو مجلس رسید و برای اولین بار مقررات خاصی برای تشکیل بانک و انجام عملیات بانکی به اجرا گذاشته شد. براساس این قانون، بانک باید طبق مقررات عمومی تشکیل شرکت‌ها و قانون تجارت تأسیس شود. علاوه بر این، هیأتی به نام هیأت نظارت بر بانک‌ها برای نظارت و مراقبت در اجرای قانون و کنترل سازمان و عملیات اعتباری بانک‌ها به وجود آمد. اجازه تأسیس بانک، تعطیل بانک پس از تأسیس، اجرای سیاست پولی و اعتباری کشور، اجازه انجام معاملات ارزی بانک‌ها و تنظیم مقررات خاص ناظر بر روابط بانک‌ها و مشتریان آنها، به این هیأت محول شد. این قانون شامل پنج قسمت بود که به ترتیب به تأسیس بانک، سرمایه و اندوخته بانک‌های داخلی و خارجی، حدود عملیات بانک‌ها با اشاره به عملیات ممنوع و ذخایر قانونی، هیأت نظارت بر بانک‌ها، مقررات ناظر بر تطبیق وضع بانک‌های موجود با قانون بانکداری و مقررات مربوط به انحلال بانک‌ها اختصاص یافته بود. در سال ۱۳۳۹ قانون دیگری که جامع‌تر از قانون اولیه بود، به نام قانون بانکی و پولی کشور به تصویب دو مجلس رسید. این قانون تا ۱۸ تیرماه ۱۳۵۱ اجرا شد و در تاریخ مزبور قانون جدید پولی و بانکی کشور به تصویب رسید که امروزه نیز بخش‌های عمده‌ای از آن مورد استفاده قرار می‌گیرد (تقوی، ۱۳۸۴، ۱۷۸).

۴-۴) اهداف و وظایف بانک: بانک‌ها در آغاز فعالیت چهار وظیفه اساسی داشتند:

**بانک مرکزی ایران
به منظور افزایش
رقابت و بهبود
خدمات بانکی در
سال ۱۳۷۹ اجازه
فعالیت بانک‌های
خصوصی را صادر
کرد.**

۱۲) انجام عملیات مربوط به اوراق و اسناد بهادار.
۱۳) نگاهداری و اداره ذخایر ارزی و طلائی کشور.
۱۴) نگاهداری و جوجه مؤسسات پولی و مالی بین‌المللی.
۱۵) انعقاد موافقت‌نامه پرداخت در اجرای قراردادهای پولی و بازرگانی و ترانزیتی.

وظایف و خدمات بانک‌های تجاری (خصوصی یا دولتی) به استثنای بانک‌های تخصصی نیز به صورت ساده به قرار زیر است:

- ۱) قبول سپرده (دیداری - مدت‌دار) یا تجهیز منابع پولی.
- ۲) ایجاد تسهیلات (وام - اعتبار).
- ۳) خرید و فروش فلزات قیمتی.
- ۴) اجاره دادن صندوق امانات.
- ۵) نقل و انتقال پول در داخل یا خارج از کشور.
- ۶) نگاهداری و انجام امور مربوط به اوراق و اسناد بهادار.
- ۷) انجام عملیات بورس.
- ۸) صدور ضمانت‌نامه بانکی.
- ۹) تنزیل اوراق تجاری.
- ۱۰) انجام معاملات ارزی (خرید و فروش).
- ۱۱) خرید و فروش سهام و اوراق قرضه و اسناد خزانه.
- ۱۲) گشایش اعتبارات اسنادی و انجام عملیات دادوستد بین‌المللی.

۱۳) سرمایه‌گذاری در صنایع کشور.
و بالاخره خدمات امانی که عبارتند از: قبول قیومیت، وصایت و وکالت.

در تطبیق این وظایف با توجه به مبانی سیاست پولی و بانکی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی که ملهم از آیات قرآن و متأثر از فقه اسلامی است، قانون عملیات بانکی بدون ربا تدوین شد و پس از تصویب مجلس شورای اسلامی در هشتم شهریور ۱۳۶۲ و تأیید شورای نگهبان در دهم شهریور همان سال، از آغاز سال ۱۳۶۳ به مرحله اجرا گذاشته شد.

۴) بانک‌های فعال موجود در ایران الف) بانک‌های دولتی

۱) بانک ملی ایران: قانون اجازه تأسیس بانک ایرانی در ۱۴ اردیبهشت ۱۳۰۶ به وسیله مجلس شورای ملی تصویب شد. براساس این قانون، دولت مکلف شد که بانکی به نام "بانک ملی ایران" تأسیس کند (تقوی، ۱۳۸۴، ۱۷۹). در شهریور ۱۳۰۷ هم بانک ملی ایران در تهران رسماً کار خود را آغاز کرد (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۱۵).

۲) بانک صادرات ایران: در پانزدهم شهریور سال ۱۳۳۱ مؤسسه‌ای اقتصادی به نام شرکت سهامی بانک در اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی تهران به ثبت رسید. این شرکت بعدها "بانک صادرات و معادن" نام گرفت. اولین شعبه خارج از کشور بانک صادرات ایران در سال ۱۳۴۰ در هامبورگ آلمان تأسیس شد و به راه افتاد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، بانک صادرات در هفتم خرداد ماه ۱۳۵۸ با تصویب لایحه‌ای از سوی مجلس شورای اسلامی، ملی شد و در زمره بانک‌های تجاری دولتی کشور جای گرفت.

۳) بانک تجارت: بانک تجارت به موجب لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها مصوب مهرماه ۱۳۵۸ از ادغام یازده بانک خصوصی داخلی و مشترک داخلی و خارجی با سرمایه‌ای بالغ بر ۳۹ میلیارد ریال در تاریخ ۲۹ آذرماه سال ۱۳۵۸ تأسیس شد و سپس در سال ۱۳۶۰ بانک ایران و روس نیز به آن ملحق گردید (سایت اینترنتی بانک تجارت ایران).

۴) بانک سپه: اولین بانک ایرانی، بانک سپه است که در سال ۱۳۰۴ و از محل وجوه صندوق بازنشستگی درجه‌داران ارتش، به نام بانک پهلوی قشون تأسیس گردید. گرچه هدف اولیه از تأسیس این بانک انجام امور مالی ارتش بود، ولی به تدریج با تأسیس شعب در شهرستان‌های مختلف و انجام عملیات بانکی، به یک بانک بزرگ تبدیل شد (حسن‌زاده و سلطانی، ۱۳۸۵، ۷۰).

۵) بانک کشاورزی: در قانون اجازه تأسیس بانک ملی مقرر شده بود که چنانچه دامنه معاملات شعبه فلاحی این بانک توسعه یابد، به بانک مستقلی تبدیل گردد. از این رو، در تاریخ ۲۵ تیرماه ۱۳۱۲ شعبه فلاحی بانک ملی ایران تفکیک و به بانک مستقلی به نام بانک کشاورزی تبدیل شد (سایت اینترنتی بانک رفاه). مأموریت اساسی بانک کشاورزی فراهم آوردن امکانات اعتباری برای توسعه بخش کشاورزی و سایر فعالیت‌های مرتبط با آن و ارتقای سطح زندگی و درآمد روستاییان یا به طور خلاصه، تأمین مالی کشاورزی و با اتکالی به سرمایه و سایر کمک‌های دولتی انجام می‌گرفت (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۹۱).

۶) بانک رفاه کارگران: بانک رفاه در اجرای تبصره ماده ۳۹ قانون بودجه سال ۱۳۳۸ کشور و ماده ۳۸ قانون سازمان بیمه‌های اجتماعی به منظور سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از وجوه بیمه کارگران با هدف کمک به تأمین رفاه و ایجاد تسهیلات لازم برای رفع نیازمندی‌های طبقه کارگر، عملیات خود را از ششم فروردین ۱۳۴۰ با افتتاح شعبه مرکزی در تهران و شعبه اصفهان آغاز کرد (سایت اینترنتی بانک رفاه ایران).

۷) بانک ملت: براساس رأی صادره از سوی مجمع عمومی بانک در جلسه مورخ ۱۳۵۸/۹/۲۸ و با مجوز حاصل از ماده ۱۷ لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها، بانک ملت از ادغام ۱۰ بانک خصوصی قبل از انقلاب ایجاد گردید (سایت اینترنتی بانک سپه).

حفظ ارزش پول،
مهمترین وظیفه
بانک مرکزی است.

صنعتی، بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران، بانک توسعه و سرمایه‌گذاری ایران، شرکت سرمایه‌گذاری بانک‌های ایران و صندوق ضمانت صنعتی تشکیل شد (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۱۲۵).

(۱۱) پست بانک: پست بانک هم پس از تصویب اساسنامه توسط هیأت وزیران از دی ماه سال ۱۳۷۵ فعالیت خود را به طور رسمی آغاز کرد و انواع خدمات بانکی را ارائه نمود.

(۱۲) بانک توسعه تعاون: بانک توسعه تعاون نیز در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی در تاریخ ۱۵ مرداد ۱۳۸۸ با سرمایه اولیه ۵۰۰۰ میلیارد ریال شکل گرفته است.

(۱۳) بانک قرض الحسنه مهر ایران: بانک قرض الحسنه مهر ایران براساس مصوبه ۸۵/۶/۱۷ شورای اقتصاد با سرمایه اولیه ۱۵ هزار میلیارد ریال و با مشارکت بانک‌های دولتی تأسیس شده است.

(ب) بانک‌های خصوصی: از سال ۱۳۷۷ به بعد، تأسیس بانک توسط بخش خصوصی در ایران قانونی شد و تعدادی مؤسسه اعتباری و پولی خصوصی در کشور فعالیت خود را در قالب جمع آوری وجوه و تخصیص منابع مورد نیاز جهت اعطای تسهیلات اعتباری به متقاضیان و همچنین ارائه خدمات پولی و بانکی - به استثنای حساب جاری - به عموم مشتریان آغاز کردند (باپایی، ۱۳۸۵، ۵۱). بانک مرکزی، اجازه فعالیت بانک‌های خصوصی جهت فعالیت در سیستم بانکی ایران را در سال ۱۳۷۹ صادر کرد و هدف آن هم افزایش رقابت و بهبود خدمات بانکی بود (سایت اینترنتی رستاک).

(۱) بانک اقتصاد نوین: بانک اقتصاد نوین براساس مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، در مرداد ماه ۱۳۸۰ تأسیس شد و به عنوان اولین بانک خصوصی جمهوری اسلامی ایران به ثبت رسید.

(۲) بانک پارسیان: بانک پارسیان به صورت شرکت سهامی عام و با مالکیت اشخاص غیردولتی و به استناد قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی مصوب فروردین ماه ۱۳۷۹ و ماده ۹۸ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در اسفندماه سال ۱۳۸۰ شروع بکار کرد (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۱۶۳).

(۳) بانک پاسارگاد: بانک پاسارگاد پس از دریافت مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی در شهریور ماه ۱۳۸۶، فعالیت خود را آغاز نمود (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۱۸۳).

(۴) بانک کارآفرین: بانک کارآفرین فعالیت خود را در ابتدا به صورت یک مؤسسه اعتباری غیر بانکی ثبت و آغاز کرد و با

(۸) بانک مسکن: به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی، بانک مسکن در سال ۱۳۵۸ براساس طرح ادغام بانک‌ها (مصوب ۱۳۵۸/۳/۱۷ شورای انقلاب اسلامی) از ادغام بانک‌های رهنی ایران، ساختمان، شرکت سرمایه‌گذاری‌های ساختمانی بانک‌های ایران و ۱۳ شرکت پس‌انداز و وام مسکن (کورش، اکباتان، پاسارگاد در تهران و سایر مراکز استان‌ها از جمله همدان، کرمانشاه، مازندران، گرگان، سمنان و آبدان) تشکیل گردید (سایت اینترنتی بانک سپه).

(۹) بانک توسعه صادرات ایران: لزوم وجود سازمانی در کشور که بتواند کمبود یک نهاد مالی معتبر و موجود در بخش صادرات - واردات کشور را مرتفع سازد، از نکاتی بود که در ابتدای تدوین قانون عملیات بانکی بدون ربا در ایران، مورد نظر مقامات اقتصادی جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت و در نتیجه، در تاریخ ۱۳۷۰/۴/۱۹ بانک توسعه صادرات ایران تأسیس شد و عملاً از شهریور ماه ۱۳۷۱ آغاز به کار کرد (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۱۱۳).

(۱۰) بانک صنعت و معدن: بانک‌های توسعه‌ای از مهم‌ترین نهادهای مالی هستند که وجوه میان مدت و بلندمدت را با شرایطی نسبتاً مناسب از داخل و خارج کشور تجهیز می‌کنند و آنها را همراه با ارائه مشاوره‌های مدیریتی، فنی و اقتصادی در اختیار سرمایه‌گذاران قرار می‌دهند تا برای اجرای طرح‌هایی که براساس اهداف برنامه‌های توسعه‌ای کشورها تعیین شده‌اند، مورد استفاده قرار دهند.

بانک صنعت و معدن به موجب لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها در مهرماه سال ۱۳۵۸، از ادغام بانک اعتبارات

در بانکداری بدون ربا، باید منابع مادی و معنوی جامعه، بدون توسل به نرخ بهره، به سوی رفع نیازهای اساسی جامعه سوق داده شود.

پایانی سال ۸۷ موفق به دریافت مجوز فعالیت بانکی خود از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران گردید (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۱۵۳).

اخذ مجوز تأسیس بانک خصوصی از بانک مرکزی، مؤسسه اعتباری کارآفرینان به بانک کارآفرین تغییر یافت. فعالیت رسمی بانک کارآفرین از تاریخ دی ماه ۱۳۸۰ آغاز گردید (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۱۴۴).

(۸) بانک تات: این بانک، هشتمین بانک خصوصی کشور است که در تاریخ ۸/۸/۸۸ در جوار بارگاه ملکوتی امام هشتم شیعیان (ع) در مشهد تأسیس شد و آغاز به کار کرد.

(۵) بانک سامان: بانک سامان به عنوان یک نهاد پولی فعالیت خود را از مهرماه سال ۱۳۷۸ با نام مؤسسه اعتباری سامان اقتصاد آغاز کرد و در تیرماه سال ۱۳۸۰، تبدیل آن از مؤسسه به بانک مورد تصویب قرار گرفت (امیدی نژاد، ۱۳۸۶، ۱۴۷).

(۹) بانک شهر: مجوز ثبت بانک شهر که قبلاً به عنوان مؤسسه مالی و اعتباری شهر فعالیت می‌کرد در تاریخ ۲۹/۱۱/۸۹ از سوی بانک مرکزی صادر شد و این بانک هم به جرگه بانکداری کشور وارد شد.

(۶) بانک سرمایه: بانک سرمایه به عنوان ششمین بانک غیردولتی، در دی ماه ۱۳۸۴ فعالیت کاری خود را آغاز نمود (سایت اینترنتی بانک رفاه ایران).

(۱۰) بانک دی: بانک دی نیز یکی از بانک‌های غیردولتی است که با سرمایه دوهزارمیلیارد ریال آغاز به کار کرده و مقرر شده است که در طول برنامه سه سال اول خود، سرمایه‌اش را به ۳/۵ هزار میلیارد ریال افزایش دهد.

(۷) بانک سینا: بانک سینا هم فعالیت خود را با نام مؤسسه مالی و اعتباری بنیاد در سال ۱۳۶۴ شروع کرد و در روزهای

منابع

- ۱) امید نژاد، محمد/۱۳۸۶/گزارش عملکرد نظام بانکی کشور در سال ۱۳۸۵/ناشر: مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران/بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- ۲) برزگر، صادق/۱۳۵۰/بانکداری/تهران.
- ۳) توتونچیان، ایرج/۱۳۷۵/اقتصاد پول و بانکداری/پژوهشکده پولی و بانکی/بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران/تهران.
- ۴) تقوی، مهدی/۱۳۸۴/اقتصاد کلان/انتشارات دانشگاه پیام نور/تهران.
- ۵) رفیعی، احمد/۱۳۵۱/بانک و بانکداری/تهران.
- ۶) حسن زاده، علی و سلطانی، زهره/۱۳۸۵/بررسی تطبیقی کارایی و عوامل مؤثر بر آن در نظام بانکداری اسلامی/مطالعه موردی: جمهوری اسلامی ایران/پژوهشکده پولی و بانکی/بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران/تهران.
- ۷) هفرنان، شلاگ/۱۳۸۲/بانکداری نوین در تئوری و عمل/مترجمان: علی پارساییان و علیرضا شیرانی/اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک سپه/تهران.

8) <http://www.banksepah.ir>

11) <http://www.agri-bank.com>

9) <http://www.bankrefah.ir>

12) <http://www.rastak.com>

10) <http://www.tejaratbank.ir>

برگه اشتراک	
تاریخ	_____
نام و نام خانوادگی مشترک :	_____
سن :	_____ شغل : _____
شماره های درخواستی :	از شماره _____ تا شماره _____
نشانی پستی :	_____
شماره تلفن تماس :	_____
مشترک گرامی	
*هزینه اشتراک مجله برای ششماه ۳۶۰۰۰ ریال و برای یک سال ۷۲۰۰۰ ریال است. لطفاً هزینه اشتراک را به حساب بانکی شماره ۲۷۸۹۰۳۰۰۱ نزد شعبه سامان بانک تجارت (کد ۳۲۴) واریز کنید و فتوکپی رسید بانکی را همراه با برگه اشتراک تکمیل شده به نشانی زیر بفرستید:	
تهران / خیابان حجاب / کوچه سوم / شماره ۱۱ / صندوق پستی: تهران ۵۵۴۸ - ۱۴۱۵۵	